
ISSN (Print) 2616-7255

ISSN (Online) 2663-2489

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің
ХАБАРШЫСЫ

ВЕСТНИК

Евразийского национального
университета имени Л.Н. Гумилева

BULLETIN

of L.N. Gumilyov Eurasian
National University

ТАРИХИ ҒЫЛЫМДАР. ФИЛОСОФИЯ. ДІНТАНУ сериясы

HISTORICAL SCIENCES. PHILOSOPHY. RELIGION Series

Серия ИСТОРИЧЕСКИЕ НАУКИ. ФИЛОСОФИЯ. РЕЛИГИОВЕДЕНИЕ

4(129)/2019

1995 жылдан бастап шығады

Founded in 1995

Издается с 1995 года

Жылына 4 рет шығады

Published 4 times a year

Выходит 4 раза в год

Нұр-Сұлтан, 2019

Nur-Sultan, 2019

Нур-Султан, 2019

Бас редакторы

тар.ғ.д., проф., академик, Қазақстан Республикасы Ұлттық ғылым академиясының вице-президенті
Сыдықов Е.Б. (Қазақстан)

Бас редактордың орынбасары (философия)	Есім Ғ. , философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (тарих)	Мусабалина Г.Т. , тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (тарих)	Сарсембина К.К. , тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Бас редактордың орынбасары (дінтану)	Тышхан К. , философ.ғ.к., доцент (Қазақстан)

Редакция алқасы

Әбділдин Ж.М.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Алпысбес М.А.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Артықбаев Ж.О.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Әбділәшімұлы Д.	PhD, проф. (Қытай Халық Республикасы)
Әбдуақан Қара	тар.ғ.д., проф. (Түркия)
Бөзжигитова М.М.	философ.ғ.к. (Қазақстан)
Бороффка Николаус	PhD (Германия)
Буканова Р.Г.	тар.ғ.д., проф. (Ресей)
Бурбаев Т.К.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Васильев Д.В.	тар.ғ.д., доцент (Ресей)
Джампеисова Ж.М.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Дүкенбаева З.О.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ерменбаева Г.К.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Жақиянов Т.Ж.	с.ғ.к. (Қазақстан)
Жеребцов И.Л.	тар.ғ.д. (Ресей)
Ибадуллаева З.О.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Иманжүсіп Р.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Исмагамбетова З.Н.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Каженова Г.Т.	тар.ғ.к. (Қазақстан)
Камарова Р.И.	философ.ғ.к. (Қазақстан)
Ковальская С.И.	тар.ғ.д. (Қазақстан)
Кумеков Б.Е.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Құрманалиева А.Д.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Любичанковский С.В.	тар.ғ.д., проф. (Ресей)
Медеуова К.А.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Муминов А.К.	тар.ғ.д., проф. (Түркия)
Мусағалиева А.С.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Мустафина Р.М.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Нұрышева Г.Ж.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Педрацки М.	PhD д-ры, доцент (Польша)
Пианчолла Николо	PhD д-ры (Гонконг)
Рахимбекова А.Ж.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Рысқалиев Т.Х.	философ.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Садықов Т.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Сайлаубай Е.Е.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Самашев З.С.	тар.ғ.д. (Қазақстан)
Сапарғалиева С.Ж.	философ.ғ.д., доцент (Қазақстан)
Саркулова М.С.	философ.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Сейтказина К.О.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Таиров А.Д.	тар.ғ.д. (Ресей)
Таймағамбетов Ж.Қ.	тар.ғ.д., проф. (Қазақстан)
Ташағыл А.	проф. (Түркия)
Умиткалиев У.У.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Хабдулина М.К.	тар.ғ.к., доцент (Қазақстан)
Чарлз Уиллер	философ.ғ.д., проф. (АҚШ)
Шаповал Ю.В.	философ.ғ.д., доцент (Қазақстан)
Шемшек Ахмед	философ.ғ.д., проф. (Түркия)

Редакцияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қ.Сәтпаев к-сі, 2, 402 б.
Тел.: (7172) 709-500 (ішкі 31-457)
E-mail: vest_hist@enu.kz

Жауапты хатшы, компьютерде беттеген: Қ.Ж. Жұмабекова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. **ТАРИХИ ҒЫЛЫМДАР. ФИЛОСОФИЯ. ДІНТАНУ** сериясы
Меншіктенуші: ҚР БЖҒМ «Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті» ШЖҚ РМК
Қазақстан Республикасының Ақпарат және коммуникациялар министрлігімен тіркелген.
27.03.18 ж. № 16994-Ж -тіркеу куәлігі
Мерзімділігі: жылына 4 рет.
Тиражы: 20 дана
Типографияның мекенжайы: 010008, Қазақстан, Нұр-Сұлтан қ., Қажымұқан к-сі, 13/1, тел.: (7172)709-500 (ішкі 31 457)

Editor-in-Chief

Doctor of Historical Sc., Professor, Academician, Vice-President of the National Academy of Sciences of the Republic of Kazakhstan
Sydykov Ye.B. (Kazakhstan)

Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief
Deputy Editor-in-Chief

Yessim G., Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Mussabalina G.T., Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Sarsembina K.K., Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Tyshkhan K., Can. of Philosophy (Kazakhstan)
Editorial board

Abdildin Zh.M.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Alpysbes M.A.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Artykbayev Zh.O.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Abdilashimuly D.	PhD, Prof. (China)
Abduakap Kara	Doctor of Historical Sc., Prof. (Turkey)
Bozzhigitova M.M.	Doctor of Philosophy (Kazakhstan)
Boroffka Nikolaus	PhD (Germany)
Bukanova R.G.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Russia)
Burbayev T.K.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Charles Wheeler	Doctor of Philosophy, Prof. (USA)
Dzhampeisova Zh.M.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Dukenbayeva Z.O.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Ermenbayeva G.K.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Ibadullayeva Z.O.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Imanzhusip R.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Ismagambetova Z.N.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Kazhenova G.T.	Can. of Historical Sc. (Kazakhstan)
Kamarova R.I.	Can. of Philosophy (Kazakhstan)
Khabdulina M.K.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Kovalskaya S.I.	Doctor of Historical Sc. (Kazakhstan)
Kumekov B.E.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Kurmanaliyeva A.D.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Lyubichankovskiy S.V.	Doctor of Historical Sc., Prof.(Russia)
Medeuov K.A.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Muminov A.K.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Turkey)
Musagaliyeva A.S.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Mustafina R.M.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Nurysheva G.Zh.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Pedracka M.	PhD, Assoc.Prof.(Poland)
Piancolla Nicolo	PhD (Hong Kong)
Rakhimbekova A.Zh.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Ryskaliyev T.Kh.	Doctor of Philosophy, Prof. (Kazakhstan)
Sadykov T.	Doctor of Historical Sc. , Prof. (Kazakhstan)
Sailaubay E.E.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Samashev Z.S.	Doctor of Historical Sc. (Kazakhstan)
Sapargaliyeva S.Zh.	Can. of Philosophy, Assoc. Prof. (Kazakhstan)
Sarkulova M.S.	Can. of Philosophy, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Seytkazina K.O.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Shapoval Yu.V.	Doctor of Philosophy, Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Shayakhmetov N.U.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Shemshek Akhmed	Doctor of Philosophy, Prof. (Turkey)
Taitrov A.D.	Doctor of Historical Sc. (Russia)
Taymagambetov Zh.K.	Doctor of Historical Sc., Prof. (Kazakhstan)
Tashagyl A.	Prof. (Turkey)
Umitkaliyev U.U.	Can. of Historical Sc., Assoc.Prof. (Kazakhstan)
Vasilyev D.V.	Doctor of Historical Sc., Assoc.Prof. (Russia)
Zhakiyanov T.Zh.	Can. of Sociological Sc. (Kazakhstan)
Zherebtsov I.L.	Doctor of Historical Sc. (Russia)

Editorial address: 2, Satpayev str., of.402, Nur-Sultan, Kazakhstan, 010008
Tel.: (7172) 709-500 (ext. 31-457)
E-mail: vest_hist@enu.kz

Responsible secretary, computer layout:
K. Zh. Zhumabekova

Bulletin of the L.N. Gumilyov Eurasian National University. Historical Sciences. Philosophy. Religion Series
Owner: Republican State Enterprise in the capacity of economic conduct «L.N. Gumilyov Eurasian National University» Ministry of Education and Science of the Republic of Kazakhstan
Registered by the Ministry of Information and Communication of the Republic of Kazakhstan. Registration number 16994-Ж from 27.03.18
Periodicity: 4 times a year
Circulation: 20 copies
Address of printing house: 13/1 Kazhimukan str., Nur-Sultan, Kazakhstan 010008; tel.: (7172) 709-500 (ext.31-457)

Главный редактор

д.и.н., проф., академик, вице-президент Национальной академии наук Республики Казахстан
Сыдыков Е.Б. (Казахстан)

Зам. главного редактора (философия)	Есім Фарифолла, д.философ.н., проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (история)	Мусабалина Г.Т., д.и.н., проф. (Казахстан)
Зам. главного редактора (история)	Сарсембина К.К., к.и.н., доцент (Казахстан)
Зам. главного редактора (религиоведение)	Тышхан К., к.философ.н., доцент (Казахстан)

Редакционная коллегия

Абдильдин Ж.М.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Абдилашимулы Д.	PhD, проф. (Китайская Народная Республика)
Абдукап Кара	д.и.н., проф. (Турция)
Алпысбес М.А.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Артыкбаев Ж.О.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Бозжигитова М.М	д.философ.н. (Казахстан)
Бороффка Николаус	PhD (Германия)
Буканова Р.Г.	д.и.н., проф. (Россия)
Бурбаев Т.К.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Васильев Д.В.	д.и.н., доцент (Россия)
Джамписова Ж.М.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Дукенбаева З.О.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Ерменбаева Г.К.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Жакиянов Т.Ж.	к.с.н. (Казахстан)
Жеребцов И.Л.	д.и.н. (Россия)
Ибадуллаева З.О.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Иманжусип Р.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Исмагамбетова З.Н.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Каженова Г.Т.	к.и.н. (Казахстан)
Камарова Р.И.	к.философ.н. (Казахстан)
Ковальская С.И.	д.и.н. (Казахстан)
Кумеков Б.Е.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Курманалиева А.Д.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Любичанковский С.В.	д.и.н., проф. (Россия)
Медеуова К.А.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Муминов А.К.	д.и.н., проф. (Турция)
Мусагалиева А.С.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Мустафина Р.М.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Нурышева Г.Ж.	д.ф.н., проф. (Казахстан)
Педрацки М.	PhD, доцент (Польша)
Пианчолла Николо	PhD (Гонконг)
Рахимбекова А.Ж.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Рыскалiev Т.Х.	д.философ.н., проф. (Казахстан)
Садыков Т.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Сайлаубай Е.Е.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Самашев З.С.	д.и.н. (Казахстан)
Сапаргалиева С.Ж.	к.философ.н., доцент (Казахстан)
Саркулова М.С.	к.философ.н., доцент (Казахстан)
Сейтказина К.О.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Таиров А.Д.	д.и.н. (Россия)
Таймагамбетов Ж.К.	д.и.н., проф. (Казахстан)
Ташагыл А.	проф. (Турция)
Умиткалиев У.У.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Хабдулина М.К.	к.и.н., доцент (Казахстан)
Чарлз Уиллер	д.философ.н., проф. (США)
Шаповал Ю.В.	д.философ.н., доцент (Казахстан)
Шемшек Ахмед	д.философ.н., проф. (Турция)

Адрес редакции: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, каб. 402

Тел.: (7172) 709-500 (вн. 31-457)

E-mail: vest_hist@enu.kz

Ответственный секретарь, компьютерная верстка
К.Ж. Жумабекова

Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева. **Серия: Исторические науки. Философия. Религиоведение**
Собственник: РГП на ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева» МОН РК
Зарегистрировано Министерством информации и коммуникаций Республики Казахстан. Регистрационный номер 16994-Ж от 27.03.18.
Периодичность: 4 раза в год
Тираж: 20 экземпляров
Адрес типографии: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Кажымукана, 13/1, тел.: (7172)709-500 (вн.31-457)

МАЗМҰНЫ

Тарихи ғылымдар

- Алексеева Л.В.* Электронды ғылыми жарияланымдар Солтүстік Сібірдің тарихы (кеңес кезеңі) және студенттердің ақпараттық сауаттылығы мәселелері бойынша ресурс ретінде 8
- Байгапанова А.Б., Адильбаева А.С.* Соғыстан кейінгі жылдардағы Семей облысының ауыл шаруашылығын қалпына келтіру және дамыту жолдары 23
- Сейтмұрат А., Қайырбеков Н.Е.* Бай-өлке қазақтарының тұрмысында сақталған Кейбір ырым-тыйымдар туралы бірер сөз 33
- Сиздиқов Б.С., Жетібәев К.М., Қожа М.Б., Гурсой М., Амантуров М.* Арпаөзен Ескерткішінен Табылған Қола Қанжар 39
- Талеев Д.Ә., Сиздиқов Б.С., Сералиев А.А.* Келес өңірінің тарихы 48

Археология және этнология

- Әбілбекұлы Ә., Г.Т. Каженова* Археологиялық визуализациядағы фотограмметриялық технологиялар 63
- Кумисова А.О.* Дәстүрлі қазақ мәдениетіндегі қару-жарақтардың символдық қолданысы (тарихи-этнографиялық материалдар негізінде) 71

Философия

- Досмурзинов Р. К.* Абай Құнанбайұлының этно-философиясындағы «адам болу» мәселесі – ұлттық жаңғыру негізі 81
- Малғараева З.Б., Ақылбаева И.М.* Көшпенділердің уақыт пен кеңістіктегі дала жадының қозғалысы: есте сақтауды зерттеу 91
- Сабиrow И.В., Веселов Ю.В.* «Халал» тамақтанудың әлеуметтік тәжірибесіндегі тамақ шектеулері туралы Құранның тұжырымдамалық негізі 104
- Урманбетова Ж.К.* Адамзат дамуындағы қазіргі тенденциялардың философиялық негіздемесі 113

CONTENTS

Historical sciences

- Alekseeva L.V.* Electronic Scientific Publications as a Resource on the North of Western Siberia History (Soviet Period) and the Problem of Students' Information Literacy 8
- Baigapanova A.B., Adilbaeva A.S.* Ways to restore and develop agriculture in Semipalatinsk region in the postwar years 23
- Seitmurat A., Khayyrbekov N.E.* A few words about some of the superstitions and customs of Bayan-Ulgii Kazakhs 33
- Sizdikov B.S., Zhetibaev K.M., Kozha M.B., Gursoy M., Amanturov M.* Bronze dagger found on Arpaozen monument 39
- Taleev D.A., Sizdikov B.S., Seraliyev A.A.* History of the Keless Region 48

Archeology and ethnology

- Abilbekuly A., Kazhenova G.T.* Photogrammetric technologies in archaeological visualization 63
- Kumissova A.O.* Symbolik use of weapons in traditional Kazakh culture (based on historical and ethnographic materials) 71

Philosophy

- Dosmurzinov R.K.* The problem of personal development as a basis of national modernization in Abai Qunanbaiuly's ethno-philosophy 81
- Malgaraeva Z.B., Akylbaeva I.M.* The movement of steppe memory in time and space of a nomad: memory studies 91
- Sabirov I.V., Veselov Yu.V.* The conceptual basis of the Quran on food restrictions in the social practice of «Halal» nutrition 104
- Urmanbetova Zh.K.* The philosophical substantiation of modern trends in the development of mankind 113

СОДЕРЖАНИЕ

Исторические науки

- Алексеева Л.В.* Электронные научные публикации как ресурс по истории Севера Западной Сибири (советский период) и проблеме информационной грамотности студентов 8
- Байгапанова А.Б., Адильбаева А.С.* Пути восстановления и развития сельского хозяйства Семипалатинской области в послевоенные годы 22
- Сейтмұрат А., Кайырбеков Н.Е.* Несколько слов о некоторых из суеверий и обычаев Баян-Улгийских казаков 33
- Сиздинов Б.С., Жетібаев К.М., Қожа М.Б., Гурсой М., Амантуров М.* Бронзовый кинжал найденный на памятнике Арпаозен 39
- Талеев Д.Ә., Сиздинов Б.С., Сералиев А.А.* История Келесского региона 48

Археология и этнология

- Абилбекулы А., Каженова Г.Т.* Фотограмметрические технологии в археологической визуализации 63
- Қумисова А.О.* Символическое использование оружия в традиционной казахской культуре (на основе исторических и этнографических материалов) 71

Философия

- Досмурзинов Р. К.* Проблема становления человека как основа национальной модернизации в этно-философии Абая Кунанбайулы 81
- Малгараева З.Б., Акылбаева И.М.* Движение степной памяти во времени и пространстве кочевника: memory studies 91
- Сабиров И.В., Веселов Ю.В.* Концептуальные основания Корана о пищевых ограничениях в социальной практике питания «Халяль» 104
- Урманбетова Ж.К.* Философское обоснование современных тенденций развития человечества 113

FXTPAP 03.91

А. Сейтмұрат, Н.Е. Қайырбеков

Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Нұр-Сұлтан, Қазақстан
(E-mail: aiserik_akon@mail.ru)

Бай-өлке қазақтарының тұрмысында сақталған Кейбір ырым-тыйымдар туралы бірер сөз

Андатпа. Қазақ халқы әуелбастан ырымшыл халық. Әр елдің, әр өлкенің, әр өңірдің өзіндік мәдениеті салт-дәстүрі барлығы белгілі. Бұл мақалада маңғолдармен қоян-қолтық, мәдениетімен қайнаса өмір сүріп келе жатқан қазақтардың тұрмыс тіршілігінде сақталған ырымдар туралы азды-көпті сөз қозғадық.

Түйін сөздер: Монғолия қазақтары, мәдениет, ырым, ақтық байлау, жауырын, ақ шашу, бесік аластау, ұшықтау.

DOI: <https://doi.org/10.32523/2616-7255-2019-129-4-33-38>

Монғолия - Қазақстан үшін алыс шетелдің бірі. Өйткені ол ел кеңес үкіметінің құрамында болмаған, сонымен қатар ТМД-ға (Тәуелсіз мемлекеттер достастығы, немесе таяу шетел) да еш қатысы жоқ. Сондықтан да қиыр шалғайда, тілі де, діні де, мәдениеті де, өнері де бізге жат Монғолия (буддизм және тәңіршілдік сенімі араласқан) деп аталатын мемлекетте сол ел халқының 0,4 пайыз үлесін алатын қазақтың азғантай ғана шоғыры бар екенін бүгінде бәріміз білеміз.

Тарихтың сан қатпарлы себептері арқылы Атажұртынан бөлініп Мұңғыл елінің ең батысындағы Бай-Өлке (Баян-Өлгий) аталатын қасиетті мекенде бір жарым ғасырдан бері тұрақтап, қоныстанып, өніп-өсіп келген қазақтардың (дені 12 ата абақ керейлер және аздаған уақ, найман, қожа, төрелер) тарихы, мәдениеті, өнері, салт-дәстүрі, тілінде, сондай-ақ күнделікті тұрмысында да қалыптасқан өзіндік ерекшеліктері бар екендігі Қазақстаннан барған қазақтардың көзіне бірден көрінеді.

Бай-Өлкенің қатал табиғаты, оған үйлескен дәстүрлі көшпелі тұрмыс салтымен қоса бүгінгі электронды техника дәуірінің жетістігін қатар ұштастырып келе жатқан қазақы өмір әлем ғалымдары мен туристерінің назарын ерекше аударуда. Бүгінде Бай-Өлке жастарының бір бөлігі алып Алтай-Бесбоғда жотасында «қойын құрттап, айранын ұрттап» өмір сүріп жатса енді бір тобы нарық бизнесін меңгеріп Қытай, Жапония, Корея елдері, тіптен Англия, Германия, Франция, Американы да күнделікті барып келіп, кіріп-шығатын көршісі тәрізді, ол елдердің тек тілін ғана емес, ғылымы мен техникасын меңгере бастаған.

Жалпы, мұңғыл еліндегі қазақтардың тарихы, тұрмысы, салт-дәстүрі, ауыз әдебиеті, жазба әдебиеті, өнері, мәдениеті туралы нақты ғылыми тұрғыда қорытындыланып бір жүйеге түскен зерттеулер бар, бірақ ол зерттеулер әлі де толыққанды емес. Осы олқылықтың орнын толтыру мақсатында, тақырыбымызға сай монғолия қазақтарының тұрмысында қалыптасқан кейбір ырым-жоралғылар туралы қысқаша ғана мағлұматтарды атап өтпекпіз:

Қазақ ежелден ырымшыл халық. Әр ел, әр өлке, әр өңірдің өзіндік ерекшелігін айғақтап тұратын мәдениеті, әдебиеті, салт-дәстүрі барлығы бесенеден белгілі.

Ал мұңғыл ұлтымен қоян-қолтық араласып, олардың мәдениетімен біте-қайнаса өмір сүріп келе жатқан азғантай қазақ, бүгінде ежелгі қазақи ырым-жораларынан алшақтап қалды ма? Әлде, бағзыдан қалған осынау құндылықтары әлі күнге сақталып келе ме?! Мәселен,

1. Жаңа туған айға қарап бата жасайды.
2. Бие байлағанда үй басы шашу шәй әкеліп, желі басына ішеді. Айғырдың басына ақ

құйып, желі қазығына май жағады.

3. Түйелі көш ауыл маңынан өткенде айран, шәй алып шығып сусындатады. 4. Инген бие, сиыр туғанда «көтен асып», шашу шәй ішеді.

5. Қой күземін алғанда, қозы қырыққанда, төлді пішкенде шашу шәй ішеді. 6. Күзгі пішен кезінде жігіттер жиналып ауыл-ауылдың шөбін шабуды «Асар» деп атайды. Аз уақытта көптің күшімен көп жұмыс бітеді.

7. Отауды үлкен үйдің оң жағына тігіп көтереді. Шаңырағын сыйлы ақсақалға көтертеді.

8. Киіз үйдің есігін күн шығысқа қаратып тігеді. Таңғы күннің нұры төрге түседі.

9. Бейуақытта үйді қараңғы иен тастамайды. Ол жын шайтан кіретін уақыт.

10. Бесіктегі баланы бейуақытта үйге жалғыз қалдырмайды.

11. Бейуақытта ұйықтамайды, жатпайды.

12. Киіз үйдің есігін кермейді, табалдырықты баспайды.

13. Үйдегі отынды баспайды, теппейді.

14. Есікті қатты серпіп ашпайды, қатты жаппайды, теппейді.

15. Төрге- әке орнына, ұл отырмайды.

16. Кім болса ала жіп, бақан аттамайды,

17. Әкеден бұрын ұл, енеден бұрын келін жату ерсі, мәдениетсіздік болады. 18. Ерді теріс қаратып қоймайды, жүгенді босағадан 3-4 бас жоғары іледі, жерге тастамайды.

19. От шығарып жарқылдатып, ойнамайды.

20. Көшкенде жұртта қалған от, қоламтаны су құйып сөндіреді. Ол табиғатты қорғау.

21. Әкемен ұл, шешемен қыз жарысып сөйлемейді, ол ұятсыздық белгісі.

22. Басына тымақ қабаттап кимейді, тымақты жерге қоймайды

23. Қолды төбеге қоймайды, екі дізені құшақтамайды. Ол жаяу қалудың белгісі деп көреді.

24. Тамақты жатып ішпейді, ол жалқаулықтың белгісі.

25. Малды ұрмайды, боқтамайды, жасқап айдайды.

26. Киімнің жағасын баспайды, тозған ескі киімнің жағасын отқа жағады. 27. Күлді, кірдің суын баспайды, жүретін жолдан алыс тегеді, кірдің суы лас.

28. Суға, құдыққа түкірмейді, суды сабаламайды, лас нәрсе тастамайды.

29. Ішетін шәйдің алдын үш рет қайырып, алдымен үй иесіне құйып береді.

30. Мінген атты босағаға байламайды. Кісі тепсе жаза жүктейді.

31. Түнде кісі жатпаған төсектің үстіне пышақ, қайшы қояды, жын-жыпыр, шайтан жоламайды.

32. Шалқалап, екпеттеп жерге жатпайды. Жаман болады, жамандық шақырады.

33. Аспен ауылдың қотанына шауып кірмейді, ауылға таяғанда аттың басын тартып аяңдап келеді. Шауып келу жаман ырым. Өлім естірткенде, немесе жау шапса шауып кіреді т.б толып жатқан ырым-тиымдарды айтуға болады [1]. Әрі бұл ырым-тиымдар Бай-Өлке қазақтарының қыр сұмындарында (ауылдық жерлерде) өмір сүретін халқының тұрмысында күні бүгінге дейін маңызды болып саналады.

Аталмыш сан түрлі ырым-тиымдардың бірен-саранын талдап көрер болсақ:

Ақтық байлау

Қазақ халқының көнеден қалған ырымдарының бірі- киелі деп санаған ағаш бұталарына, тау-тастарға ақтық байлау ырымы.

Таудан сарқырап ағып жатқан әртүрлі дертке шипа саналатын арасан суына шипа іздеп келіп-кететін адамдар арасан басына келгенде қолдарында бірер қарыс ақ шүперектерін (маталарын) ала келіп ондағы ағаштарға, тастарға байлап кетеді. Ол көбінесе ақ мата байлағандықтан «ақтық байлау» деп аталған болса керек. Сонымен қатар қасиетті деп сана-

латын шипажайға, бұлақ – бастаудың басына барғанда, биік таулардан аман-есен асып өткенде адамдардың, бұта-ағаш, тастарға ақтық байлап жатқанына да талай рет куә болдық.

Ақтық байлау ырымы мұнымен ғана шектелмейді. Жаңа көтерген шаңыраққа, жүйрік аттың жал-құйрығына т.б. көптеген дүниелерге ырымдап ақтық байлайды. Ырымның негізі өмірде ақ пен қара қатар жүреді, ақ жақсылықтың нышаны, ал қара жамандықтың белгісі деген ұғымға орай болса керек. Олай болса ақтық байлаудың астарында, жақсы болу, жақсылыққа жору, жақсылықты тілеу пәлсапасы жатыр. Егер олай болса Құран Кәрімдегі: **«Жақсылыққа шақыру, жамандықтан тыю»** әмірін еске алар болсақ бұл ырымнан сақтанудың қажеті жоқ тәрізді. Ырым да осы әмірге негізделіп қалыптасқан болуы да мүмкін.

Жауырынмен жору-жорамалдау

Ет жегенде, жауырын сүйегін мұжығаннан кейін оған қарап жорамал жасайды. Жауырынның шұңқыр (шұңғыл) жағы терең болса, тоқшылық болады. Қыр жағы өткір (пышақтың жүзі сияқты қолды кесіп кететіндей) болса, жүйрік атымыз болады. Жауырын сүйегінің кеужері (етек жағы) кең болса қора толы ұсақ малымыз болады деп жататын-ды.

«Жауырынның практикалық маңызымен қоса оның сакральды қызметі әр түрлі тарихи кезеңдерде түрленіп, өзгеріп бүгінге жетті. Көшпелілердегі жауырынға қарап бал ашу өнері жайлы алғашқы жазбаша дерек Г. Рубрук еңбегінен бастап біраз мәліметтер П.С. Палласта кездескенімен, оның ішкі сырына назар аударылмайды. Біздің зерттеуімізше көшпелі жұрттардағы жауырынның екі түрлі сакральды қызыметі бізге белгілі және оның атауы да осыған сәйкес: Қазақтар «жауырын қарау» және «жауырын жағу», қырғыздар «далы күрүү» және «далы күйгүзүү» немесе «далы жағу», ал маңғол тектес жұрттарда «далаар харах», «түлсэн далны шинжилгээ» («Дал»-деп жауырынды айтады-автор) деп атайды [2]. Соңғылары өртегенін «қара жауырын», күйдірілмегенін «ақ жауырын» деп атайды. Сонымен бірге бұл жұрттарда жауырынмен бал ашу тәсілдері, орындалуы, техникасы мен болжау тұспалдары ұқсас келеді. Сөз болып отырған сүйектің бірінші қызметі, әрі ең көнесі жауырынды «жағу» арқылы сәуле ашу, яғни, сүйекті оттың жалынына қақтағанда пайда болған сызат, жолақтарға (бедерлерге) қарап бал ашады [3] деп жазды. Осыған орай жауырынмен жору ырымы көшпелі қазақ, мұңғыл, қырғыз жұрттарына ортақ ырым екендігін білеміз.

Үй сыртына ақ шашу (айран, сүт құю)

Абай атамыз «Біраз сөз қазақтың түбі қайдан шыққаны жайлы» еңбегінде: «Дүниеде не нәрсенің себебіне көзі жетпесе, сол нәрсені Құдай қылып, дін тұтатын әдеттердің сарқынын біз де кей жерлерде көргеніміз бар. Жазғұтырым күн әуелі күркірегенде қатындар шөмішімен үйдің сыртынан ұрып «сүт көп, көмір аз» дегендері сияқты. «Құдайға шүкір, бұл күнде жоғалып бара жатқанға ұқсайды» - дейді. Абай атамыздың шүкір еткен бұл ырымды Бай-Өлкенің қыр сұмындарында мал соңында жүретін әжелер мен апаларымыз күні-бүгінге дейін жасайды. Бұл жалпы олардың санасына орныққан ырым деуге болады.

Көктемнің алғашқы күн күркіреген кезінде әже-аналар шөмішімен айран, сүтін ала жүгіріп киіз үйдің үстіне шашып «ақ мол болсын, пәле- жала жерге енсін!» дейді. Олардан бұл істің себебін сұрағанда «біз үлкендерімізден осылай көрдік, көргенімізді жасаймыз» - дейді. Әлбетте, бұл ырымның астарында да молшылық, береке тілеген жақсы ниет жатқаны белгілі. Оның тағы бір қыры алдағы жазда құрғақшылық болмасын деген тілегін, осылайша көктемде алғашқы күн күркірей бере жауын-шашын көп болып, ырыс-береке, айран-сүттің мол болуын, тоқшылық болуын тілеген дұға-жоралғы деп қарағанымыз жөн [4].

Ай көргенде дұға жасау

Жаңа туған айды көргенде аталар мен әжелер былай деп бата (дұға) жасағанынын

көріп өстік, әрі бұл ырым бүгінгі күні сол қалпы сақталып келе жатқанының куәсіміз:

«Пісімілә (бисмиллаһ),
Ай көрдік,
Аман көрдік.
Ескі ай есірке,
Жаңа ай жарылқа.
Айдан аман,

Жылдан есен болайық» - деп қолын жайып, дұғасын жасап, бетін сипайтын әдеті бар еді. Ал бұл дұғадан да табиғатқа, ай мен күнге, оның тылсым күшіне сеніп, әрбір жаңа туған айдан жақсылық тілеген ақпейіл бабаларымыздың баладай пәк ақниеті қылаң береді.

Бесік аластау

Жыл мезгіліне сай көшіп-қонып жүретін Бай-Өлкедегі малшы қазақтардың тұрмысында осы тұрмысқа лайықталып талдан жасалған жеңіл ағаш бесіктер әр үйде бар. Өже-аналар нәрестені бөлер алдында бесігін жасап болғаннан кейін сіріңке тамызып «алас- алас!» - деп бесіктің баланы бөлейтін бетін үш мәрте айналдырып отпен аластап:

«Алас-алас, баладан алас,
Иесі келді, пәлесі көш.
Алас- алас, бәледен алас,
Көзі жаманның көзінен алас.
Тілі жаманның тілінен алас...» - дейді.

Аластау – оттың киелі қасиетіне сенуден пайда болған тазарту тәсілі, ұшықтаудың бір түрі екендігі белгілі.

Аластау - қазақтар арасында көне дәуірден келе жатқан анимистік және тотемдік наным-сенімге негізделді.

Аластау – адамдарды бәле-жаладан, көз тию, сұқтан сақтауға бағытталған әртүрлі әрекеттер арқылы атқарылады. Оттың көмегімен жасалады. Алас сөзінің түбірі, алас «от» деген мағынаны білдіреді. Сонда аластау рәсімі ежелден орныққан отқа табыну жосынынан бастау алады деуге болады. Ауру-сырқаудың бәрі адамға жын-шайтан, албасты, эзәзіл мен перілердің соғуынан жабысады деп саналғандықтан, әрбір көшкен сайын киіз үйді де, малды да, мүлікті де аластайды. От тұтатып онымен бесікті, босағаны, тағы басқа жерлерді аралата «алас, алас, ауру-сырқаудан алас, тіл мен көзден алас» деген сияқты магиялық сөздер айтады [5].

Көнекөз қариялар сумен қалай тазалансаң отпен де солай тазалануға болатынын айтады. Яғни оттың тазалаушы рөл атқаратынын алға тартады. Бұрыңғы кезде киіз үйде, электр жарығы болмағандықтан бесікте, қоңыз, құрт-құмырсқа болып, балаға зиянын тигізу ықтималы болғандықтан от жағып жарық түсіріп қарайтын болған деген пікірлер де айтылады.

Аластаумен астарлас тілге тиек етерлік ырымның бірі – ұшықтау. Басынан қайғылы оқиға, жаман жайт орын алған кісіні алғаш үйге кіргізерде, әжелеріміз құрым киіздерін отқа тұтатып «ұшық, ұшық, пәледен аулақ» - деп оның үсті-басы, бет-аузын аластайды. Сонымен қатар көзге байқаусызда ши, бұта, қоқыс тиіп кеткенде де «тфә-тфә! ұшық-ұшық» деп ұшықтап жібереді.

Бай-Өлке қазақтарының өмірінде бүгінге дейін сақталып келе жатқан көне ырым-тыйымдар мен наным-сенімдері «рухани өміріндегі бір ерекшелігі ретінде олардың қазақтың төл тума наным–сенімдерін, салт–саналарын сақтап келумен бірге ислам діні рәсімдері өзара сіңісіп, астасып қалыптасып кеткендігі айтуға болады» [6]. Сондықтан да біз бұл ырым-тиым, жоралғыларға түсіністікпен әрі құрметпен қарауға тиіспіз.

Әдебиеттер тізімі

- 1 Бай-Өлгий мәдениеті . Бай-Өлгий аймақ баспасы, Өлгий-1960, 78-бет.
- 2 Бабақұмар Хинаятұлы. Жауырынның сакральды қызметінің тарихи-этномәдени семантикасы.//Шұғыла.-2011.-№1(168)-9-19 б.
- 3 Нигмет А. Моңғолия қазақтарының этнографиялық зерттелу мәселелері, магистірлік диссертация, 54-б.
- 4 Қожанияз Қапасұлы, қазақ халқының салт-дәстүрлері, Өлгий, 2008.
- 5 «Қазақтың этнографиялық категориялар, ұғымдар мен атауларының дәстүрлі жүйесі». [Электрон.ресурс]. - URL: <http://el.kz/> (Қарастырылу мерзімі: 11.10.2019).
- 6 Мантаева.А.Е Шетелдегі қазақ диаспорасының діни көзқарасы: Қытай мен Моңғолия мысалында. Диплом жұмысы. - Астана. - 2018. - 29 б.

А. Сейтмурат, Н.Е. Кайырбеков

*Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева, Нур-Султан,
Казахстан*

Несколько слов о некоторых из суеверий и обычаев Баян-Улгийских казаков

Аннотация. Казахский народ суеверен. Все знают что культура и традиция каждой страны, каждого региона по своему. В этой статье мы затронули тему о священных ритуалах казахов, которые живут в монгольских степей.

Ключевые слова:, Монгольские казахи, культура, суевер, белый ткань, баранья лопатка (анат), брызгать молока и кефир, знахарь колбель, опрыскивать.

A.Seitmurat, N.E. Khayyrbekov

L.N. Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan

A few words about some of the superstitions and customs of Bayan-Ulgii Kazakhs

Abstract. Kazakh people are superstitious. Everyone knows that the culture and traditions of each country, each region in its own way. In this article we touched upon the sacred rites of Kazakhs living in the Mongolian steppes.

Key words: Mongolian Kazakhs, culture, superstition, rightness, anat blade, milk gifts, cradle elimination, medical herpes.

References

- 1 Bai-Olgiy madeniety [Bai-Ulgiy culture] (Bai-Ulgii regional publishing house, Olgiy 1960, p.78).
- 2 Babakumar Hinayatuly [Babakumar Khinayatovich]. Zhauyrynnyn sakral'dy kyzmetinin tarihi-ehtnomadeni sematikasy [Historical and ethnocultural semantics of the sacred function of the shoulder], Shugyla [Radiation]. 1(168), 9-19 (2011).
- 3 Nigmat A. Mongoliya qazaqtarynyn ehtnografiyalyk zerttelu maseleleri [Problems of ethnographic research of the Kazakhs of Mongolia,]. Master's dissertation. p. 54. [In Kazakh]
- 4 Qozhaniyaz Qapasuly Qazaq qalqynyn salt-dasturleri [Customs and traditions of the

Kazakh people] (Olgıy, 2008).

5 Qazaqtyn ehtnografiyalıq kategoriyalar, ugymdar men ataularynyn dasturli zhujesi [The traditional system of Kazakh ethnographic categories, concepts and names]. [Electron. resource]. Available at: <http://el.kz/> (Accessed: 11.10.2019).

6 Mantayeva. A.E, Sheteldegi qazaz diasporasynyn dini kozqarasy: Qytai men Mongoliya mysalynda [Religious views of the Kazakh diaspora abroad: on the example of China and Mongolia], Graduate work. (Astana, 2018, p. 29).

Автор туралы мәлімет:

Сейтмұрат А. – Әлеуметтік ғылымдар факультеті дінтану кафедрасының магистранты, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш. 6, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Қайырбеков Н.Е. – PhD (доктор), Әлеуметтік ғылымдар факультеті дінтану кафедрасының доценті, Л.Н.Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Янушкевич көш. 6, Нұр-Сұлтан, Қазақстан.

Seitmurat A. – Magister of Social Science Department of Religious Studies, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

Khayurbekov N.E. – PhD (doctor) associate Professor of Social Science Department of Religious Studies, L.N.Gumilyov Eurasian National University, Nur-Sultan, Kazakhstan.

«Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы. Тарихи ғылымдар. Философия. Дінтану» сериясы журналында мақала жариялау ережесі

1. Журнал мақсаты. Мұқият тексеруден өткен, ғылыми құндылықтары бар тарих, археология, антропология, философия және дінтану салаларының барлық бағыттары бойынша материалдар жариялау.

2. Журналда мақала жариялаушы автор мақаланың қол қойылған бір дана қағаз нұсқасын Ғылыми басылымдар бөліміне (редакцияға, мекенжайы: 010008, Қазақстан Республикасы, Нұр-Сұлтан қаласы, Қ. Сәтпаев көшесі, 2, Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті, Бас ғимарат, 402 кабинет) және vest_hist@enu.kz электрондық поштасына Word форматындағы нұсқасын жіберу қажет. Мақала мәтінінің қағаз нұсқасы мен электронды нұсқалары бірдей болулары қажет.

3. Мақалалар қазақ, орыс, ағылшын тілдерінде қабылданады. Сонымен қатар, автор(лар) ілеспе хат ұсынуы керек.

Автордың қолжазбаны редакцияға жіберуі мақаланың Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің хабаршысында басуға келісімін, шетел тіліне аударылып қайта басылуына келісімін білдіреді. Автор мақаланы редакцияға жіберу арқылы автор туралы мәліметтің дұрыстығына, мақала көшірілмегендігіне (плагиаттың жоқтығына) және басқа да заңсыз көшірмелердің жоқтығына кепілдеме береді.

4. Мақаланың көлемі 18 беттен аспауға тиіс (10 беттен бастап).

Мақаланың құрылымы

5. XFTP <http://grnti.ru/> - бірінші жолдың сол жақтауында;

Автор(лар)дың аты-жөні – жолдың ортасында;

Мекеменің толық атауы, қаласы, мемлекеті (егер авторлар әртүрлі мекемеде жұмыс жасайтын болса, онда әр автор мен оның жұмыс мекемесі қасында бірдей белгі қойылу керек) – жолдың ортасында;

Автор(лар)дың E-mail-ы – жақша ішінде, курсивпен, жолдың ортасында;

Мақала атауы – жолдың ортасында;

Аннотация (100-200 сөз; мақаланың атауын мейлінше қайталамауы қажет; әдебиеттерге сілтемелер болмауы қажет; мақаланың құрылысын (кіріспе, мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды) сақтай отырып, мақаланың қысқаша мазмұны берілуі қажет).

Түйін сөздер (6-8 сөз не сөз тіркесі). Түйін сөздер мақала мазмұнын көрсетіп, мейлінше мақала атауы мен аннотациядағы сөздерді қайталамай, мақала мазмұнындағы сөздерді қолдану қажет. Сонымен қатар, ақпараттық-ізвестіру жүйелерінде мақаланы жеңіл табуға мүмкіндік беретін ғылым салаларының терминдерін қолдану қажет.

Негізгі мәтін мақаланың мақсаты, міндеттері, қарастырылып отырған сұрақтың тарихы, зерттеу әдістері, нәтижелер/талқылау, қорытынды бөлімдерін қамтуы қажет – жола-ралық интервал - 1, азат жол «қызыл жолдан» - 1,25см, беттеу жолағы – еніне сай жасалады.

Таблица, суреттер – аталғаннан кейін орналастырылады. Әр таблица, сурет қасында оның аталуы болуы қажет. Сурет айқын, сканерден өтпеген болуы керек.

Жалпы қолданыста бар аббревиатуралар мен қысқартулардан басқалары міндетті түрде алғаш қолданғанда түсіндірілуі берілуі қажет.

Қаржылай көмек туралы ақпарат бірінші бетте көрсетіледі.

Әдебиеттер тізімі. Мәтінде әдібиеттерге сілтемелер тікжақшаға алынады. Мәтіндегі әдебиеттер тізіміне сілтемелердің номерленуі мәтінде қолданылуына қатысты жүргізіліде: мәтінде кездескен әдебиетке алғашқы сілтеме [1] арқылы, екінші сілтеме [2] арқылы т.с.с. жүргізіледі. Кітапқа жасалатын сілтемелерде қолданылған беттері де көрсетілуі керек (мысалы, [1, 45 бет]). Жарияланбаған еңбектерге сілтемелер жасалмайды. Сонымен қатар,

---

рецензиядан өтпейтін басылымдарға да сілтемелер жасалмайды (әдебиеттер тізімін, әдебиеттер тізімінің ағылшынша әзірлеу үлгілерін журнал [http:// bulhistphaa.enu.kz](http://bulhistphaa.enu.kz) сайтындағы мақаланы рәсімдеу үлгісінен қараңыз).

6. Мақала соңындағы әдебиеттер тізімінен кейін библиографиялық мәліметтер орыс және ағылшын тілінде (егер мақала қазақ тілінде жазылса), қазақ және ағылшын тілінде (егер мақала орыс тілінде жазылса), орыс және қазақ тілінде (егер мақала ағылшын тілінде жазылған болса).

Авторлар туралы мәлімет: автордың аты-жөні, ғылыми атағы, қызметі, жұмыс орны, жұмыс орнының мекен-жайы, телефон, e-mail – қазақ, орыс және ағылшын тілдерінде толтырылады.

7. Қолжазба мұқият тексерілген болуы қажет. Техникалық талаптарға сай келмеген қолжазбалар қайта өңдеуге қайтарылады. Қолжазбаның қайтарылуы оның журналда басылуына жіберілуін білдірмейді.

Редакцияға түскен мақала жабық (анонимді) тексеруге жіберіледі. Барлық рецензиялар авторларға жіберіледі. Автор (рецензент мақаланы түзетуге ұсыныс берген жағдайда) өңдеп қайта, қолжазбаның түзетілген нұсқасын редакцияға қайта жіберуі қажет. Рецензент жарамсыз деп таныған мақала қайтара қарастырылмайды. Мақаланың түзетілген нұсқасы мен автордың рецензентке жауабы редакцияға жіберіледі.

Пікірі мақұлданған мақалаларды редколлегия алқасына талқылап, басуға келіседі.

8. Төлемақы. Басылымға рұқсат етілген мақала авторларына төлем жасау туралы ескертіледі. Төлем көлемі 4500 тенге – Л.Н. Гумилев атындағы ЕҰУ қызметкерлері үшін және 5500 тенге басқа ұйым қызметкерлеріне.

Реквизиттер:

1)РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кнп 859

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кнп 859 – за статьи

3)РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кнп 859

4)РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «НародныйБанкКазахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16, Кнп 859.

Provision on articles submitted to the journal “Bulletin of L.N. Gumilyov Eurasian National University. Historical Sciences. Philosophy. Religion Series”

1. Purpose of the journal. Publication of carefully selected original scientific works in the direction of history, anthropology, archeology, philosophy, religious studies.

2. An author who wishes to publish an article in a journal must submit the article in hard copy (printed version) in one copy, signed by the author to the scientific publication office (at the address: 010008, Republic of Kazakhstan, Nur-Sultan, Satpayev St., 2. L.N. Gumilyov Eurasian National University, Main Building, room 402) and by e-mail vest_hist@enu.kz in Word format. At the same time, the correspondence between Word-version and the hard copy must be strictly maintained. And you also need to provide the cover letter of the author(s).

3. Language of publications: Kazakh, Russian, English.

Submission of articles to the scientific publication office means the authors' consent to the right of the Publisher, L.N. Gumilyov Eurasian National University, to publish articles in the journal and the re-publication of it in any foreign language. Submitting the text of the work for publication in the journal, the author guarantees the correctness of all information about himself, the lack of plagiarism and other forms of improper borrowing in the article, the proper formulation of all borrowings of text, tables, diagrams, illustrations.

4. The volume of the article should not exceed 18 pages (from 10 pages).

Structure of the article (page – A4 format, portrait orientation, page margins on all sides - 20 mm. Font: type - Times New Roman, font size - 14)

5. GRNTI <http://grnti.ru/> - first line, left

Initials and Surname of the author (s) - center alignment, italics

Full name of the organization, city, country (if the authors work in different organizations, you need to put the same icon next to the name of the author and the corresponding organization) - center alignment, italics

Author's e-mail (s)- in brackets, italics

Article title - center alignment, bold

Abstract (100-200 words, the article title should not repeat in the content, it should not contain bibliographic references, it should reflect the summary of the article, preserving the structure of the article - introduction, problem statement, goals, history, research methods, results /discussion, conclusion).

Key words (6-8 words/word combination. Keywords should reflect the main content of the article, use terms from the article, as well as terms that define the subject area and include other important concepts that make it easier and more convenient to find the article using the information retrieval system).

The main text of the article should contain an introduction, problem statement, goals, history, research methods, methodology, results / discussion, conclusion - line spacing - 1, indent of the “red line” -1.25 cm, alignment in width.

Tables, figures should be placed after the mention. Each illustration should be followed by an inscription. Figures should be clear, clean, not scanned.

All abbreviations, with the exception of those known to be generally known, must be deciphered when first used in the text.

Information on the financial support of the article is indicated on the first page in the form of a footnote.

References. In the text references are indicated in square brackets. References should be numbered strictly in the order of the mention in the text. The first reference in the text to the literature should have the number [1], the second - [2], etc. The reference to the book in the main text of the article should be accompanied by an indication of the pages used (for example, [1, 45

---

p.]). References to unpublished works are not allowed. Unreasonable references to unreviewed publications (examples of the description of the list of literature, descriptions of the list of literature in English, see below in the sample of article design).

6. At the end of the article, after the list of references, it is necessary to indicate bibliographic data in Russian and English (if the article is in Kazakh), in Kazakh and English (if the article is in Russian) and in Russian and Kazakh languages (if the article is English language).

Information about authors: surname, name, patronymic, scientific degree, position, place of work, full work address, telephone, e-mail - in Kazakh, Russian and English.

7. The article must be carefully verified. Articles that do not meet technical requirements will be returned for revision. Returning for revision does not mean that the article has been accepted for publication.

Work with electronic proofreading. Articles received by the Department of Scientific Publications (editorial office) are sent to anonymous review. All reviews of the article are sent to the author. The authors must send the proof of the article within three days. Articles that receive a negative review for a second review are not accepted. Corrected versions of articles and the author's response to the reviewer are sent to the editorial office. Articles that have positive reviews are submitted to the editorial boards of the journal for discussion and approval for publication.

Periodicity of the journal: 4 times a year.

8. Payment. Authors who have received a positive conclusion for publication should make payment (for ENU employees - 4,500 tenge, for outside organizations - 5,500 tenge). Requisites are posted on the journal's website.

Requisites:

1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСЖВКЗКХ
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кпн 859

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кпн 859

3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16
Кпн 859

4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Народный Банк Казахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16, Кпн 859.

Положение о рукописях, представляемых в журнал «Вестник Евразийского национального университета имени Л.Н.Гумилева. Серия: Исторические науки. Философия. Религиоведение»

1. Цель журнала. Публикация тщательно отобранных оригинальных научных работ и обзоров книг по направлениям: история, антропология, археология, философия, религиоведение.
2. Автору, желающему опубликовать статью в журнале необходимо представить рукопись в твердой копии (распечатанном варианте) в одном экземпляре, подписанном автором в Отдел научных изданий (по адресу: 010008, Казахстан, г. Нур-Султан, ул. Сатпаева, 2, Евразийский национальный университет им. Л.Н.Гумилева, Учебно-административный корпус, каб. 402) и по e-mail vest_hist@enu.kz. При этом должно быть строго выдержано соответствие между Word-файлом и твердой копией. Также авторам необходимо предоставить сопроводительное письмо.

Язык публикаций: казахский, русский, английский.

3. Отправление статей в редакцию означает согласие авторов на право Издателя, Евразийского национального университета имени Л.Н. Гумилева, издания статей в журнале и переиздания их на любом иностранном языке. Представляя текст работы для публикации в журнале, автор гарантирует правильность всех сведений о себе, отсутствие плагиата и других форм неправомерного заимствования в рукописи, надлежащее оформление всех заимствований текста, таблиц, схем, иллюстраций, а также дает согласие на проверку уникальности текста статьи.
4. Объем статьи не должен превышать 18 страниц (от 6 страниц).
5. Схема построения статьи (страница – А4, книжная ориентация, поля со всех сторон – 20 мм. Шрифт: тип – Times New Roman, размер (кегель) - 14):

МРНТИ <http://grnti.ru/> - первая строка, слева.

Инициалы и Фамилию автора(ов)- выравнивание по центру, курсив

Полное наименование организации, город, страна (если авторы работают в разных организациях, необходимо поставить одинаковый значок около фамилии автора и соответствующей организации). E-mail автора(ов) – в скобках, курсив.

Название статьи – выравнивание по центру полужирным шрифтом

Аннотация (100-200 слов; не должна содержать формулы, по содержанию повторять название статьи; не должна содержать библиографические ссылки; должна отражать краткое содержание статьи, сохраняя структуру статьи – введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы).

Ключевые слова (6-8 слов/словосочетаний).

Ключевые слова должны отражать основное содержание статьи, использовать термины из текста статьи, а также термины, определяющие предметную область и включающие другие важные понятия, позволяющие облегчить и расширить возможности нахождения статьи средствами информационно-поисковой системы).

Основной текст статьи должен содержать введение, постановка задачи, цели, история, методы исследования, результаты/обсуждение, заключение/выводы – межстрочный интервал – 1, отступ «красной строки» -1,25 см, выравнивание по ширине.

Таблицы, рисунки необходимо располагать после упоминания. С каждой иллюстрацией должна следовать надпись. Рисунки должны быть четкими, чистыми, несканированными.

Все аббревиатуры и сокращения, за исключением заведомо общеизвестных, должны быть расшифрованы при первом употреблении в тексте.

Сведения о финансовой поддержке работы указываются на первой странице в виде сноски.

Список литературы. В тексте ссылки обозначаются в квадратных скобках. Ссылки должны быть пронумерованы строго по порядку упоминания в тексте. Первая ссылка в тексте на литературу должна иметь номер [1], вторая - [2] и т.д. Ссылка на книгу в основном тексте статьи должна сопровождаться указанием использованных страниц (например, [1, 45 стр.]). Ссылки на неопубликованные работы не допускаются. Нежелательны ссылки на нерецензируемые издания (примеры описания списка литературы, описания списка литературы на английском языке см. на сайте журнала <http://bulhistphaa.enu.kz> в образце оформления статьи).

В конце статьи, после списка литературы, необходимо указать библиографические данные на русском и английском языках (если статья оформлена на казахском языке), на казахском и английском языках (если статья оформлена на русском языке), на русском и казахском языках (если статья оформлена на английском языке).

Сведения об авторах: фамилия, имя, отчество, научная степен, должность, место работы, полный служебный адрес, телефон, e-mail – на казахском, русском и английском языках.

6. Рукопись должна быть тщательно выверена. Рукописи, не соответствующие техническим требованиям, будут возвращены на доработку. Возвращение на доработку не означает, что рукопись принята к опубликованию.

7. Работа с электронной корректурой. Статьи, поступившие в Отдел научных изданий (редакция), отправляются на анонимное рецензирование. Все рецензии по статье отправляются автору. Статьи, получившие отрицательную рецензию к повторному рассмотрению не принимаются. Исправленные варианты статей и ответ автора рецензенту присылаются в редакцию. Статьи, имеющие положительные рецензии, представляются редколлегии журнала для обсуждения и утверждения для публикации.

Периодичность журнала: 4 раза в год.

8. Оплата. Авторам, получившим положительное заключение к опубликованию необходимо произвести оплату по следующим реквизитам (для сотрудников ЕНУ им. Л.Н. Гумилева – 4500 тенге, для сторонних организаций – 5500 тенге):

Реквизиты:

1) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Банк ЦентрКредит»
БИК банка: КСJBKZKX
ИИК: KZ978562203105747338
Кбе 16
Кпн 859

2) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Bank RBK»
Бик банка: KINCKZKA
ИИК: KZ498210439858161073
Кбе 16
Кпн 859

3) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «ForteBank»
БИК Банка: IRTYKZKA
ИИК: KZ599650000040502847
Кбе 16, Кпн 859

4) РГП ПХВ «Евразийский национальный университет имени Л.Н. Гумилева МОН РК
АО «Народный Банк Казахстан»
БИК Банка: HSBKKZKX
ИИК: KZ946010111000382181
Кбе 16
Кпн 859.

Редактор: Е.Б. Сыдықов
Шығарушы редактор: Қ. Ж. Жұмабекова
Дизайн: Қ. Ж. Жұмабекова

Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің Хабаршысы.
Тарихи ғылымдар. Философия. Дінтану сериясы.
-2019. - 4(129). - Нұр-Сұлтан: ЕҰУ. 126 б.
Шартты б.т. - 7 Таралымы - 20 дана

Мазмұнына типография жауап бермейді.

Редакция мекенжайы: 010008, Нұр-Сұлтан қ., Сатпаев көшесі, 2.
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университеті Тел.: +7(7172) 709-500 (ішкі 31-457)
Л.Н. Гумилев атындағы Еуразия ұлттық университетінің баспасында басылды